

КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ

**ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЧИННИК
МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ**

*матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
м. Київ, 20 квітня 2021 року*

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за точність поданих фактів, цитат,
цифр, прізвищ тощо
несуть автори.*

**ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ
СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ**

матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

м. Київ, 20 квітня 2021 року

Надруковано до друку 22.04.2021. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 14,41. Тираж 150. Замовлення № 0521-129
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригіналі-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Іллієві, 6-1
Телефон: +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

УДК 323.2(063)
Г 87

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України
24 квітня 2021 року, протокол № 4*

Редакційна колегія:

*О. Л. Богініч, М. М. Великанова, А. Б. Гриняк, І. В. Зуб, О. О. Кот, П. М. Оніщенко,
М. Д. Пленок, С. О. Сунсін, А. С. Самородов, О. О. Томкіна*

Відповідальний редактор: *Н. М. Оніщенко*

Г 87   **Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави:**
матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 квітня 2021 р.).
Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. 248 с.

ISBN 978-966-992-485-8

20 квітня 2021 року у Київському регіональному центрі НАПрН України проведено Міжнародну науково-практичну конференцію, в якій прийняли участь науковці, викладачі, аспіранти, та працівники з практичним досвідом роботи.

До збірника увійшли тези доповідей і повідомлень учених, практикуючих юристів, представників судових органів, а також аспірантів, здобувачів та студентів.

Видання адресоване науковим та науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, студентам, аспірантам, докторантам, суддям, адвокатам, нотаріусам та всім, хто цікавиться актуальними питаннями розвитку громадянського суспільства держави Україна.

УДК 323.2(063)

ISBN 978-966-992-485-8

© Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України, 2021
© автори, 2021

СПЕЦИФІКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Тимошенко В. І.

*доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Сучасна наукова концепція громадянського суспільства, що сформувалась у Європі, передбачає наступні складові: в економічній сфері – різноманітні форми власності, у тому числі приватну власність, яка сприяла створенню структур громадянського суспільства, незалежних від держави; у політичній сфері – наявність правової держави, яка зв'язана законами, нею ж самою створеними, непорушність прав і свобод людини, розвинене самоврядування; у духовній сфері – плюралізм ідеологій і свобода інформації, пріоритет загальнолюдських цінностей, рівні можливості для всіх. Можна сказати, що громадянське суспільство – це особливий характер економічних, політичних, духовних, моральних умов життя, що сприяють вільній реалізації приватних інтересів індивідів [1, с. 9]. Саме індивід та його законні інтереси є найвищою цінністю.

Але чи можна вважати ідею громадянського суспільства такою, що прийнятна лише західному світу, чи можлива її реалізація в Азії? Зараз складно зрозуміти, як би розвивалась Азія, якщо б туди не прийшли західні імперії. На думку почесного професора міжнародної політичної економії бізнес-школи IMD (Швейцарія) Ж.П. Леманна, те, що слово «демократія» має давньогрецькі корені, що в грецькій філософії можна знайти початки демократичної думки, аж ніяк не означає, що демократія вбудована в політичну ДІК Заходу. З соціальної та економічної точок зору цей регіон лиші приблизно у такому ж становищі, що й Європа на початку ХХ ст. Залишається лише сподіватись, що азійський демократичний похід буде не таким тривалим і жоретким, як європейський [2].

Американський політолог Ф. Фукуяма вбачає в азійському суспільстві набір специфічних цінностей і вірувань, що відрізняють його від західного суспільства, але це не є достатньою причиною, щоб вважати, що демократія і Азія апріорі несумісні між собою [3]. В азійських країнах ідея громадянського суспільства також присутня, але зміст концепції, в основу якої вона закладена, істотно відрізняється

від європейської. В Азії пріоритетне місце у свідомості людини займають так звані «азійські цінності», до яких традиційно відносять конфуціанські цінності, а саме: відданість традиціям, етику наполегливої праці, акцент на дисципліну, принципи побудови суспільства на основі природної ієрархії й авторитету. Важливе місце тут посідає віра в сильну державу як запоруку сталого зростання і гармонійного розвитку суспільства, а також підтримання порядку і уникнення надмірної фрагментації в усіх сферах суспільного життя.

На відміну від західних країн, в основі громадянського суспільства в Азії, зокрема в країнах Східної та Південно-Східної Азії, лежить не індивідуальна особистість, що самоорганізується, а особистість, яка мотивується груповим інтересом. На процес формування і розвитку громадянського суспільства істотно впливає держава, яка іноді навіть намагається його цілком контролювати. Так, наприклад, Японія, як і багато азійських країн, запозичила західні політичні структури, але їх зміст під впливом політичної практики зазнав відчутних змін. На суспільне життя в Японії впливає загальна традиційна установка на підтримку гармонійних соціальних зв'язків, групової єдності, підпорядкованості особистих інтересів загальним, а також емоційну стриманість. Для японців, і взагалі для жителів Східної та Південно-Східної Азії, важливу роль відіграють узгодження інтересів і соціальний порядок, а не особисті інтереси та гідність. Гармонія досягається шляхом визначення соціальних ролей і виконання індивідами, групами, етнічними належних зобов'язань [4, с. 80].

В Японії не існує дихотомії «держава-громадянське суспільство», але є складна, ієрархічна по вертикалі і по горизонталі, а також організована за типом «лабіринт» система соціально-політичних структур. Ведучас діють безліч некомерційних організацій у формі «юридична особа громадського інтересу». Існують чотири категорії таких організацій: організації соціального забезпечення, загальноосвітні організації, релігійні корпорації, реабілітаційні організації (реабілітація колишніх ув'язнених). Діють також громадські групи, що не мають офіційного юридичного статусу. Наприклад, асоціації суєдів, які є добровільним об'єднанням мешканців, що проживають в одному кварталі і виконують ряд важливих функцій, зокрема комунікація з місцевою владою, підтримання чистоти і громадського порядку, організація фестивалів тощо [5].

У китайській політичній культурі закладено сприйняття держави як найвищої цінності. Керівництво країни активно бореться з корупцією, у тому числі в середині правлячої верхівки. Причому робить це публічно і послідовно, проголосивши і дотримуючись гасла «Стабільність понад усе». Громадянське суспільство, яке нині лише формується, виконує

функції, делеговані йому державою. Так, в країні працюють кілька фондів, які допомагають вирішувати державні програми боротьби з бідністю, допомоги в навчанні, подоланні стихійного лиха тощо. Громадські інституції дають можливість різним за своїм соціальним статусом і рівнем освіти людям вчитися управляти, відповідати за зроблене. У цьому, мабуть, головна заслуга влади Китаю: вони змогли з самого початку встановити зворотній зв'язок з громадянським суспільством [6].

Громадянське суспільство в Сінгапурі традиційно є сферою, яка перебуває під контролем держави. Уряд Сінгапуру вважає за краще використовувати поняття «управлінського», «адміністративного» або «конституційного суспільства» (civil society) замість громадянського суспільства (civil society). У межах цього підходу громадянське суспільство розглядається як деполітизована сфера, де домінують цінності громадського обов'язку і конституційних обов'язків громадян, а не ліберальні цінності демократичних прав і свобод. Чинне законодавство Сінгапуру в області регулювання суспільних відносин дозволяє державі ефективно контролювати організації громадянського сектору, не допускаючи їх втручання в сферу політики.

Однією з головних складових сінгапурського успіху є політична стабільність, що забезпечується авторитарними методами управління. Держава відіграє провідну роль не тільки в економічній і політичній сферах, а й у суспільному житті, в тому числі в будівництві громадянського суспільства. Офіційна ідеологія Сінгапуру побудована на протиставленні азійських цінностей, традиційного гуманізму технократизму Заходу. Уряд офіційно пропагує як державну ідеологію «загальнолюдські цінності», такі як вірність своїй країні, повага до порядку, економічна самодисципліна, а також релігійна і расова гармонія [7]. Як бачимо, вони істотно відрізняються від західних ліберальних загальнолюдських цінностей.

Таким чином, у країнах Східної та Південно-Східної Азії головну роль у формуванні громадянського суспільства відіграє держава, яка визначає основні напрями діяльності інститутів громадянського суспільства, обмежуючи їх втручання в сферу політики. У цих країнах основу громадянського суспільства становить розгалужена мережа різних недержавних громадських організацій.

Для країни цього регіону, які ставлять в основу політичну стабільність і розвиток, політичні свободи і права громадян відіграють другорядну роль у порівнянні із загальним благополуччям суспільства.

Індивід у східній традиції розглядається крізь призму тієї соціальної групи, до якої він належить. Інтереси суспільства мають пріоритет над інтересами індивіда. У цьому відмінність від демократії західного

зразка, що прийнята європейським країнам, у якій індивідуалізм займає центральне місце. На цій відмінності ґрунтується й специфіка азійського громадянського суспільства.

Норми і цінності суспільної свідомості західного світу, яких прагне дотримуватись суспільство в Україні, мають певні вади. Свідченням того є хоча б усюдисуща корупція, несправедливість, недієвість законів, занепад економіки, зuboження населення, утвердження культу споживання, насильства, цинізму й лицемірства. Наслідком цього стала соціальна деградація населення та наростання комплексу соціальних проблем, зміст яких становить девіантна поведінка, у тому числі й протиправна, правовий нігілізм, поширення наркоманії, алкоголізму, проституції, суїцидів, злочинності тощо. Саме тому позитивний досвід функціонування громадянського суспільства у зарубіжних країнах, у тому числі в країнах Східної і Південно-Східної Азії, необхідно вивчати та застосовувати все те цінне, що прийнятне менталітету українця.

Література:

1. Орлова О.В. Гражданское общество и личность: политико-правовые проекты. Москва: Академический правовой университет, 2005. 118 с.
2. Лемани Ж.П. Драма азиатской демократии. URL: <https://bricsmagazine.com/ru/articles/drama-aziatskoj-demokratii>
3. Фукуяма Ф. Конфуцианство и демократия. Политнаука. Библиотека «Политология». URL: <http://www.politnauka.org/library/dem/fukuyama2.php>
4. Кочетков А. П. Некоторые особенности развития гражданского общества в странах Азии. *Полис. Политические исследования*. 2016. № 2. С. 78-79. <https://doi.org/10.17976/jpps.2016.02.07> URL: <https://www.politstudies.ru/article/5113>
5. Опыт стран Юго-Восточной Азии в развитии гражданского общества. https://spm.nurotan.kz/rus/deyatelnost/Projects/?cid_0&rid_166
6. Торрейредотгир Г.С. История формирования гражданского общества в Китае, России и странах Центральной Азии в новейшее время: сравнительный анализ: дисс. ... д-ра ист. наук: 07.00.03 Москва, 2007. 159 с. URL: <https://www.disscat.com/content/istoriya-formirovaniya-grazhdanskogo-obshchestva-v-kitae-rossii-i-stranakh-tsentralnoi-azii>
7. Ефимова Л.М. Сингапур, где сошлись Запад и Восток URL: <https://mgimo.ru/about/news/experts/singapur-gde-soshlis-zapad-i-vostok>